

28. Το κράτος αντιμετωπίζει μεγάλα εσωτερικά προβλήματα

1. Αντιστοιχίστε τις ιστορικές έννοιες **ακμή** και **παρακμή** με τις φράσεις που ταιριάζουν στην καθεμιά από αυτές και αιτιολογήστε την επιλογή σας.

Ακμή •	<ul style="list-style-type: none">• Εχθρικές απειλές και λεηλασίες• Επάρκεια αγαθών στην αγορά• Δυσaréσκεια των πολιτών προς το κράτος• Στάση του εμπορίου και της ναυτιλίας• Οικονομική άνθηση και ευημερία
Παρακμή •	<ul style="list-style-type: none">• Παραχώρηση προνομίων σε ξένα κράτη• Ειρήνη στη χώρα και ασφάλεια στους πολίτες• Άνθηση των γραμμάτων και των τεχνών• Απουσία ικανών αυτοκρατόρων• Ύπαρξη ξένων μισθοφόρων στον στρατό

2. Παρατηρήστε την εικόνα **4.α** διαβάστε και το κείμενο-πηγή **4** και σχολιάστε όσα λέει ο μητροπολίτης της Αθήνας, για τους κατοίκους και τους άρχοντες της πρωτεύουσας. Τα πρόσωπα της εικόνας επιβεβαιώνουν τις απόψεις του;

3. Διαβάστε το παρακάτω κείμενο-πηγή και παρατηρήστε την εικόνα **4.α** του μαθήματος. Συζητήστε όσα περιγράφει και σχολιάστε εάν, κάτω από τέτοιες συνθήκες, είναι δικαιολογημένη η απελπισία των γεωργών.

Ο καημός του φτωχού γεωργού

Κάποιου φτωχού γεωργού ψόφησε το βόδι του την ώρα που όργωνε. Επειδή δεν μπορούσε να αντέξει άλλο τις συμφορές του, άρχισε να κλαίει λέγοντας:

«Ωιμέ, συμφορά μου! Από πού θα θρέψω τώρα τη γυναίκα μου και τα εννέα μικρά παιδιά μου; Πώς θα ξεπληρώσω τους φόρους; Πώς θα ξεπληρώσω τα δάνεια; Δεν έχω άλλη ελπίδα... Θα εγκαταλείψω το σπίτι μου και την πατρίδα μου και θα φύγω γι' αλλού, πριν το μάθουν οι δανειστές μου και πέσουν πάνω μου σαν άγρια θηρία».

Φιλαρέτου του Ελεήμονος, *Βίος*

4. Διαγράψτε, στον παρακάτω πίνακα, τη λέξη ή τη φράση που κάνει λανθασμένο το νόημα καθεμιάς από τις προτάσεις. Σχολιάστε τρεις από τις ενέργειες με τις οποίες διαφωνείτε.

Οι τελευταίοι Μακεδόνες αυτοκράτορες:

1. Με τις ενέργειές τους ωφέλησαν ή έβλαψαν το κράτος και την αυτοκρατορία;
2. Πήραν το μέρος των μικροκαλλιεργητών ή των Δυνατών;
3. Αύξησαν ή σταμάτησαν να δίνουν κλήρο γης στους φρουρούς των συνόρων;
4. Ενίσχυσαν ή κατέργησαν τους νόμους που προστάτευαν πένητες γεωργούς;
5. Πήραν ή έδωξαν τους ξένους μισθοφόρους από ή στον βυζαντινό στρατό;
6. Επέβαλαν ή κατέργησαν φόρους για τα κτήματα των Ακριτών;
7. Παραχώρησαν και νέα ή κατέργησαν τα παλαιά προνόμια για τους Βενετούς;
8. Με τα μέτρα που πήραν βελτίωσαν ή επιδείνωσαν τα οικονομικά του κράτους;
9. Οι κάτοικοι της Πόλης νοιάζονταν ή αδιαφορούσαν για τους κατοίκους της υπαίθρου;

29. Νέοι εχθροί εμφανίζονται και αποσπούν εδάφη από την αυτοκρατορία

1. Παρατηρήστε τον χάρτη 2, εντοπίστε εκεί τις κινήσεις των **Νορμανδών** και των **Σελτζούκων Τούρκων** και αντιστοιχίστε στον παρακάτω πίνακα αυτά που ταιριάζουν:

Σελτζούκοι •

Νορμανδοί •

- Ήρθαν από την Ανατολή.
- Τους αντιμετώπισε ο Αλέξιος Α΄ Κομνηνός.
- Κατέλαβαν βυζαντινά εδάφη στη Ν. Ιταλία.
- Τους αντιμετώπισε ο Ρωμανός Δ΄ Διογένης.
- Κατέλαβαν την Αρμενία και τη Μ. Ασία.
- Ακολούθησαν την Εγνατία Οδό.
- Έκλεισαν τους δρόμους προς την Ανατολή.
- Ήρθαν από τον Βορρά και τη Δύση.

2. Παρατηρήστε την εικόνα 1 και διαβάστε το κείμενο-πηγή 5. Συζητήστε στην τάξη τη συμπεριφορά του νικητή **Αλπ Αρσλάν** προς τον αιχμάλωτο **Ρωμανό Δ΄ Διογένη**. Σχολιάστε το νόημα των λόγων που του είπε. Θυμάστε κάτι ανάλογο από την περυσινή σας ιστορία;

3. Προσπαθήστε να βρείτε και να ακούσετε στην τάξη το «*Τσάμικο*» τραγούδι-πηγή 4. Σχετίζεται το τραγούδι με το σημερινό μάθημα; Σε ποιες άλλες στιγμές της ιστορίας της πατρίδας μας νομίζετε ότι αναφέρεται;

4. Διαβάστε το κείμενο-πηγή 6 για την **Άννα Κομνηνή**, και συζητήστε στην τάξη τις αντιλήψεις που είχαν οι Βυζαντινοί για τις γυναίκες και για τις ικανότητές τους να αναλάβουν την εξουσία ενός κράτους. Συμβαίνει κάτι ανάλογο σήμερα; Αναφέρετε συγκεκριμένα παραδείγματα ομοιότητας ή διαφοράς.

5. Διαβάστε το παρακάτω κείμενο-πηγή του Ρώσου ιστορικού Α. Α. Βασίλιεφ, και το κείμενο-πηγή 24.4. Ύστερα συζητήστε τη σημασία που είχε για το Βυζάντιο και τον χριστιανικό κόσμο το σχίσμα των εκκλησιών.

Το οριστικό σχίσμα του 1054

«Μετά την εικονομαχία, οι σχέσεις ανατολικής και δυτικής εκκλησίας ψυχράθηκαν και σιγά-σιγά η μία απομακρυνόταν από την άλλη. Η σημαντικότερη διαφορά ανάμεσά τους ήταν το ζήτημα των Πρωτείων του Πάπα, ο οποίος ήθελε να εξουσιάζει όλους τους άλλους Πατριάρχες. Το **1054** λοιπόν οι σχέσεις των δύο εκκλησιών διακόπηκαν οριστικά. Οι συνέπειες ήταν οδυνηρές και για τις δύο πλευρές. Δυο χριστιανικοί κόσμοι χωρίστηκαν **και το σχίσμα αυτό παραμένει αγεφύρωτο έως σήμερα**. Το μίσος που κυριάρχησε ανάμεσά τους θα εκδηλωθεί εκ μέρους της Δύσης, λίγο αργότερα, με τις σταυροφορίες και την άλωση της Πόλης το 1204».

Α.Α. Βασίλιεφ, *Ιστορία της βυζαντινής αυτοκρατορίας*

30. Η τέταρτη Σταυροφορία και η άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Φράγκους

1. Αντιστοιχίστε τις έννοιες της πολιορκίας και της άλωσης με τα γεγονότα που σχετίζεται καθεμιά από αυτές:

Πολιορκία •	<ul style="list-style-type: none">• Περικύκλωσαν την πόλη με στρατό και στόλο.• Κατέστρεψαν και έκαψαν μέρος της πόλης.• Ληλάτησαν ναούς της πόλης και περιουσίες των κατοίκων.• Έκλεισαν τις εξόδους προς τη στεριά και τη θάλασσα.• Σκαρφάλωσαν στα τείχη και άνοιξαν τις πύλες.• Διέκοψαν τον εξωτερικό ανεφοδιασμό.
Άλωση •	<ul style="list-style-type: none">• Αιχμαλώτισαν πολλούς από τους κατοίκους της.• Δημιούργησαν κλοιά και απαγόρεψαν την επικοινωνία.• Κατάργησαν τους άρχοντες που κυβερνούσαν την Πόλη.

2. Διαβάστε τα κείμενα πηγές **3**, **4** και **5**. Προσέξτε τον συγγραφέα καθεμιάς και συζητήστε τα κοινά στοιχεία, που και οι τρεις αναφέρουν. Αναζητήστε τα «Λόγια της πλώρης» του Ανδρέα Καρκαβίτσα και διαβάστε από εκεί το διήγημά του «Εκδικητής».

3. Βάλτε **Σ** πριν από τις σωστές και **Λ** πριν από τις λανθασμένες προτάσεις του παρακάτω πίνακα, που αναφέρονται στην άλωση της Πόλης:

	Οι Φράγκοι ληλάτησαν ιερά μνημεία και αφάνισαν πολλά έργα τέχνης.
	Οι σταυροφόροι «έχασαν» τον δρόμο για την Αίγυπτο και πήγαν στην Πόλη.
	Πολλοί από τους κατοίκους σφάχτηκαν και αιχμαλωτίστηκαν.
	Οι κατακτητές σεβάστηκαν τους ναούς και τα άλλα μνημεία της Πόλης.
	Οι άρχοντες των νέων κρατών δεν ήθελαν να ξαναπάρουν την Πόλη.
	Οι Βενετοί μετέφεραν και τα άλογα του Λυσίππου στη Βενετία. ¹
	Οι σταυροφόροι πήραν ακόμη και τα ιερά σκεύη από την Αγία Σοφία.
	Οι Βενετοί εμπόδισαν τους σταυροφόρους να πάνε στην Πόλη.

4. Διαβάστε το κείμενο **30β.1** για την αυτοκρατορία της Νίκαιας, παρατηρήστε τον δικέφαλο αετό και συζητήστε τον συμβολισμό του. Ποιοι έχουν και σήμερα τον «δικέφαλο αετό» ως σύμβολο και γιατί; Πώς κρίνετε αυτή την επιλογή τους;

5. Διαβάστε το παρακάτω κείμενο-πηγή και βρείτε στον χάρτη την πόλη της Τραπεζούντας. Συζητήστε στην τάξη για τον ελληνισμό του Πόντου² και σχολιάστε την άνθηση των γραμμάτων σ' αυτό το «μακρινό ελληνικό κρατίδιο».

Τα σχολεία της Τραπεζούντας

«Στην Τραπεζούντα είχε εγκατασταθεί και δίδασκε ο φιλόσοφος καθηγητής Τυχικός Βυζάντιος. Η μεγάλη βιβλιοθήκη του ήταν ονομαστή και σ' αυτή κατέφευγαν συχνά για μελέτη και νέοι σπουδαστές του Πανεπιστημίου και των σχολών της Πόλης, συνοδευόμενοι από έναν διάκονο του Πατριάρχη. Η Τραπεζούντα ακόμη ήταν γνωστή για τα αστρονομικά και ιατρικά της ιδρύματα. Οι μορφωμένοι γιατροί της, όπως ο Γεώργιος Χωνιάδης και ο Γεώργιος Χρυσοκόκης, είχαν σπουδάσει στην Περσία και είχαν φέρει στην πατρίδα τους τα μυστικά της σοφίας της Ανατολής».

Οι σχολές της Τραπεζούντας, περ. Νέος Ποιμένας, 1922

¹ Διάβασε το κείμενο-πηγή 10.4 και δεξ την εικόνα 10.4.α. του βιβλίου.

² Τον αρχαίο, τον βυζαντινό και τον σημερινό.

31. Η ανάκτηση της Πόλης από τον Μιχαήλ Η΄ Παλαιολόγο

1. Παρατηρήστε τον χάρτη 6 και εντοπίστε τα εδάφη του βυζαντινού κράτους μετά την ανάκτηση της Πόλης. Έφτασε τα παλιά σύνορά του; Ποια λατινικά και άλλα κράτη εξακολουθούν να το περιζώνουν τώρα;
2. Να γράψεις στον παρακάτω πίνακα μια σύντομη φράση για τον ρόλο κάθε προσώπου ή λαού για την άλωση ή την ανάκτηση της Πόλης.

Πάπας	
Μιχαήλ Η΄ Παλαιολόγος	
Φράγκοι	
Γενουάτες	
Αλέξιος Στρατηγόπουλος	
Βυζαντινός γέροντας	

3. Βάλτε σε αριθμητική σειρά (από 1 έως 10) τα γεγονότα της **άλωσης** και της **ανάκτησης** της Πόλης, ανάλογα με τον χρόνο που καθένα συνέβη:

	Ο Αλέξιος Α΄ Κομνηνός ζήτησε βοήθεια από τον Πάπα της Ρώμης.
	Ένας γέροντας γεωργός φανέρωσε το μυστικό πέρασμα κάτω απ' τα τείχη.
	Οι Βενετοί διέθεσαν τα πλοία τους για τη μεταφορά των σταυροφόρων.
	Ο Μιχαήλ Η΄ Παλαιολόγος στέφτηκε αυτοκράτορας και στην Αγία Σοφία.
1.	Οι Σελτζούκοι Τούρκοι κατέλαβαν τους Αγίους τόπους.
	Οι Βυζαντινοί πρόσφυγες - άρχοντες της Πόλης ίδρυσαν 4 νέα κρατίδια.
	Ο στόλος άλλαξε πορεία στη διαδρομή και πολιόρκησε την Πόλη.
	Ο Πάπας ζήτησε από τους χριστιανούς ηγεμόνες της Δύσης να βοηθήσουν.
	Η Κωνσταντινούπολη έπεσε στα χέρια των σταυροφόρων.
	Ο Αλέξιος Στρατηγόπουλος ελευθέρωσε την Πόλη από τους Φράγκους.

4. Στο κείμενο-πηγή 4 ο ελευθερωτής της Πόλης Μιχαήλ Η΄ Παλαιολόγος ονομάζει την Κωνσταντινούπολη «**Ακρόπολη του κόσμου**». Γιατί την αποκαλεί έτσι; Να γράψετε στον παρακάτω πίνακα και άλλες ονομασίες που έχετε ακούσει να της αποδίδονται:

1.	
2.	
3.	
4.	

5. Παρατηρήστε την εικόνα 2 της Πόλης και διαβάστε τα κείμενα-πηγές 3 και 4. Πώς εξηγείτε το μυστήριο του κρυφού περάσματος; Ήταν άραγε τυχαίο; Έχετε ακούσει παρόμοιες παραδόσεις για «κρυμμένα μυστικά» στον τόπο σας;

32. Η Θεσσαλονίκη γνωρίζει μεγάλη ακμή

1. **Διαβάστε** την πηγή **3** και εντοπίστε στον χάρτη **1** τις πόλεις που αναφέρονται σ' αυτόν (*Νίσσα της Σερβίας, Σόφια (Σαρδική) της Βουλγαρίας, Τροία της Μ. Ασίας και Θεσσαλονίκη*).
Μεταφερθείτε στη θέση του Κωνσταντίνου, **συγκρίνετε** τις τέσσερις πόλεις με την Κωνσταντινούπολη και **σχολιάστε** την τελική απόφασή του.
2. Το Φθινόπωρο κάθε χρονιάς γίνεται στη Θεσσαλονίκη «**Διεθνής Έκθεση**». Σ' αυτή μέτχουν έμποροι με προϊόντα από όλες τις περιοχές της Ελλάδας και από όλο τον κόσμο. Διαβάστε την πηγή **5**, συζητήστε και σχολιάστε αν:
 - Μπορεί αυτό το σημαντικό για τη χώρα μας γεγονός να έχει τις ρίζες του στα βυζαντινά «Δημήτρια»;
 - Γίνονται παρόμοιες εκθέσεις ή εμπορικά πανηγύρια στη δική σας περιοχή;
3. Πώς κρίνετε τις ιδέες και το «κίνημα των Ζηλωτών» για την εποχή τους; Ταιριάζουν οι φιλελεύθερες αυτές ιδέες με τη συμπεριφορά προς τους αντιπάλους τους; Πού αποδίδετε τους λόγους της επικράτησης του κινήματος, αλλά και της γρήγορης αποτυχίας του;
4. Διαβάστε το κείμενο **6**, παρατηρήστε την εικόνα του μοναστηριού και δείξτε στον χάρτη τη χερσόνησο του Άθω της Χαλκιδικής. Κάποιοι αποκαλούν το Άγιο Όρος «κιβωτό της ορθοδοξίας και του ελληνισμού». Βρίσκετε εύστοχη αυτή την παρομοίωση; Τι ακόμη γνωρίζετε εσείς γι' αυτό;

Μονή Εσφιγμένου, Άγιον Όρος

Επαναληπτικό Μαθημάτων 23 έως 32

1. Από τις παρακάτω ενέργειες του Λέοντα Γ΄ Ίσαυρου άλλες αναφέρονται στη **νομοθεσία** και άλλες στη **διοίκηση**. Αντιστοιχίστε καθεμιά από αυτές με ό,τι από τα δυο ταιριάζει και σχολιάστε τη σημασία που αυτές είχαν για την καλύτερη οργάνωση του κράτους.

Νομοθεσία •

- Χώρισε την αυτοκρατορία σε Θέματα.
- Εξέδωσε την «Εκλογή» των νόμων.
- Ανέθεσε τη φύλαξη των συνόρων στους Ακρίτες.
- Εξέδωσε τον «Γεωργικό Νόμο».
- Επέβαλε τον **κοινό φόρο** σε όλους.

Διοίκηση •

- Ανέθεσε σε στρατηγούς τη διοίκηση των Θεμάτων.
- Όρισε τους δικαστές ως «φύλακες» των νόμων.

2. Τι σημαίνουν οι παρακάτω ιστορικοί όροι; Γράψτε για τον καθέναν μία πρόταση, στον πίνακα που ακολουθεί, και σχολιάστε τη σημασία που αυτοί είχαν στην εποχή τους.

Εικονομαχία	
Εικονολατρία	
Αναστήλωση των εικόνων	

3. Στην Κωνσταντινούπολη στα χρόνια των Μακεδόνων λειτούργησαν το πανεπιστήμιο της **Μαγναύρας** και η **Πατριαρχική Σχολή**. Σήμερα τα πανεπιστήμια που υπάρχουν σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας έχουν διακριτικές ονομασίες. Αναφέρετε τουλάχιστον δύο. Γιατί ονομάστηκαν έτσι;

Πανεπιστήμιο με έδρα	Ονομασία
Θράκη	Δημοκρίτειο
Αθήνα	
Θεσσαλονίκη	
Βόλος	
Τρίπολη	

4. Πότε λέμε ότι μια χώρα διανύει «**χρυσή εποχή**», όπως ονομάστηκε αυτή των Μακεδόνων; Συζητήστε στην τάξη για ανάλογες περιόδους που συναντήσατε στα προηγούμενα βυζαντινά χρόνια ή και στην περυσινή σας ιστορία.

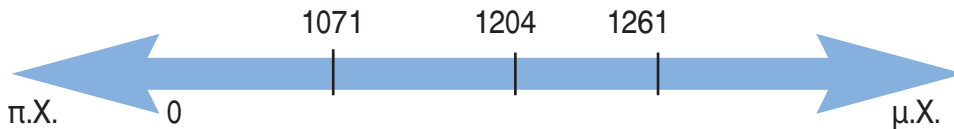
5. Τα χρόνια διακυβέρνησης της Μακεδονικής Δυναστείας ήταν **περίοδος ακμής** για το Βυζάντιο. Τότε αντιμετωπίστηκαν με επιτυχία τόσο τα εσωτερικά προβλήματα (*εσωτερική πολιτική*), όσο και τα εξωτερικά (*εξωτερική πολιτική*). Βάζω ένα **X** στη στήλη που ανήκει καθεμιά από τις παρακάτω φράσεις:

Ενέργειες των αυτοκρατόρων της Μακεδονικής Δυναστείας	Εσωτερική πολιτική	Εξωτερική πολιτική
Εκχριστιάνισαν τους γειτονικούς λαούς.		
Οργάνωσαν καλύτερα τα Θέματα.		
Έκλεισαν συνθήκες ειρήνης με τους γείτονες.		
Επανάφεραν τη θρησκευτική ηρεμία στο κράτος.		
Ανέπτυξαν το εμπόριο και την οικονομία.		
Προστάτεψαν με νόμους τους αδύνατους.		
Φρόντισαν ιδιαίτερα τους κατοίκους της υπαίθρου.		

6. Συμπληρώστε το κείμενο που ακολουθεί και συζητήστε τους λόγους της παρακμής του Βυζαντίου που αναφέρονται.

Η παρακμή της βυζαντινής αυτοκρατορίας άρχισε στα τελευταία χρόνια της δυναστείας. Οι λόγοι που οδήγησαν σ' αυτή ήταν η κακή του κράτους, η κατάργηση των που προστάτευαν τους από τους «Δυνατούς», η χρησιμοποίηση στον στρατό και η παραχώρηση στις ιταλικές πόλεις.

7. Συνδέστε τα παρακάτω ιστορικά γεγονότα-σταθμούς με την αντίστοιχη χρονολογία που υπάρχει στην ιστορική γραμμή. Συζητήστε στην τάξη τη σημασία που είχε καθένα από αυτά για τη βυζαντινή αυτοκρατορία.

Η άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Φράγκους

Η μάχη του Ματζικέρτ

Η ανάκτηση της Πόλης

8. Αντιστοιχίστε καθένα από τα παρακάτω πρόσωπα με τις ενέργειές του. Σχολιάστε τις επιπτώσεις που είχε καθεμιά από αυτές για το Βυζάντιο.

Αλέξιος Α΄ Κομνηνός •	• Ξαναπήρε την Κωνσταντινούπολη.
Μιχαήλ Γ΄ •	• Έδωσε προνόμια στους Βενετούς.
Λέων Γ΄ Ίσαυρος •	• Πιάστηκε αιχμάλωτος.
Ρωμανός Διογένης •	• Έσωσε την Πόλη από τους Άραβες.
Αλέξιος Στρατηγόπουλος •	• Ίδρυσε πανεπιστήμιο στην Πόλη.

9. Στο μικρό πλαίσιο υπάρχουν λέξεις από τη βυζαντινή ύπαιθρο, που έμοιαζε πολύ με τη σημερινή. Δανειστείτε όσες σας χρειάζονται και γράψτε στο μεγάλο μια δική σας παράγραφο ή ζωγραφίστε μια εικόνα, που να μιλά για τη ζωή των ανθρώπων σ' αυτή.

Χωριά, πλαγιές, πηγές, κτήματα, περιβόλια, δέντρα, καρποί, βοσκοί, κυνηγοί, τεχνίτες, σπίτια, βότανα, αρώματα, μεταξωτά, γιορτές, ξωκλήσια, πανηγύρια.

33. Οι Οθωμανοί Τούρκοι κατακτούν βυζαντινά εδάφη

1. Παρατηρήστε στον χάρτη του βιβλίου σας τις σημειωμένες με βέλη πορείες των Τούρκων και των Μογγόλων. **Αναζητήστε**, σ' αυτόν και στους χάρτες της τάξης, τις πόλεις που αναφέρονται στα κείμενα (Προύσα, Άγκυρα, Αδριανούπολη, Θεσσαλονίκη, Ιωάννινα, Κοσσυφοπέδιο, Βάρνα). **Σχολιάστε** τη φράση του κειμένου: «*Μόνη ελεύθερη νησίδα ανάμεσά τους έμενε η Κωνσταντινούπολη*».
2. Διαβάστε το κείμενο 2 και το Δημοτικό τραγούδι για το παιδομάζωμα που ακολουθεί. Παρατηρήστε και τη σχετική με το θέμα αυτό εικόνα 2.α και συζητήστε στην τάξη τις επιπτώσεις που είχε το σκληρό αυτό μέτρο στα ίδια τα **παιδιά**, στις **οικογένειές** τους και στους **κατακτημένους** λαούς:

Ανάθεμά σε, βασιλιά, και τρις ανάθεμά σε,
με το κακό σπόκαμες και το κακό που κάνεις.
Στέλνεις δένεις τους γέροντες, τους πρώτους, τους παπάδες
να μάσεις παιδομάζωμα, να κάμεις γενιτσάρους.
Κλαίν' οι γονέοι τα παιδιά κι οι αδελφές τ' αδέλφια,
κλαίγω κι εγώ και καίγομαι και όσο ζω θα κλαίγω.
Πέρσι πήραν το γιόκα μου, φέτος τον αδελφό μου!

3. Διαβάστε τα κείμενα-πηγές 3 και 4 και σχολιάστε τις προτάσεις-συμβουλές του σουλτάνου Μουράτ Β? προς τους αμυνόμενους. **Μεταφερθείτε** στη θέση των απειλούμενων κατοίκων, **συζητήστε** τη δύσκολη θέση τους και **κρίνετε**, με τις συνθήκες της εποχής, τις τελικές αποφάσεις ή ενέργειές τους.
4. Διαβάστε τη «μυστική» αναφορά του Βενετού πρεσβευτή της Πόλης, προς τους άρχοντες της χώρας του (κείμενο-πηγή 5). Ποια, από όσα αναφέρει σ' αυτή, νομίζετε ότι ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα και ποια μπορεί να ήταν και διαφορετικά; Δικαιολογήστε την άποψή σας.
5. Βάλτε σε αριθμητική σειρά τα γεγονότα που αναφέρονται στον πίνακα, ανάλογα με τον χρόνο που αυτά συνέβησαν:

	Οι Μογγόλοι και ο Ταμερλάνος κατακτούν τη Μικρά Ασία.
	Ο Βαγιαζήτ πολιορκεί την Κωνσταντινούπολη.
	Οι Οθωμανοί κάνουν πρωτεύουσά τους την Προύσα.
	Ο Μουράτ Β? πολιορκεί, κι αυτός, την Κωνσταντινούπολη.
1	Οι Οθωμανοί Τούρκοι εμφανίστηκαν στα ανατολικά σύνορα.
	Ο Βαγιαζήτ πιάνεται αιχμάλωτος από τους Μογγόλους στην Άγκυρα.
	Ο σουλτάνος Μουράτ Α? δολοφονείται στο Κοσσυφοπέδιο.
	Ο στρατός των βαλκανικών λαών νικήθηκε στη Βάρνα της Βουλγαρίας.

(Εργασία για το σπίτι)

34. Ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος προσπαθεί να σώσει την πρωτεύουσα

1. Διαβάστε το «μικρό βιογραφικό» του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου (κείμενο 6 Τ/Ε) και το ποίημα της πηγής 1. Ποιες **μεγάλες προσδοκίες** εναπόθεσαν οι Βυζαντινοί στο πρόσωπό του; Ήταν δικαιολογημένες; Πώς διατυπώνονται αυτές στο ποίημα;
2. Διαβάστε τις ενέργειες του αυτοκράτορα, μόλις ανέλαβε τα καθήκοντά του. Ποιο πρόβλημα προσπάθησε να αντιμετωπίσει **καθεμιά** από αυτές; Ανταποκρίνονταν στις προσδοκίες των κατοίκων της Πόλης; Πώς τις αξιολογείτε στο σύνολό τους;
3. Πώς κρίνετε την πρωτοβουλία του αυτοκράτορα να πάρει κοντά του, ως συμβούλους και συνεργάτες, **ενωτικούς** και **ανθενωτικούς**; Τι μήνυμα έδινε στον λαό αυτή η ενέργειά του; Είναι αυτή μια καλή πρόταση και για σημερινούς κυβερνήτες;
4. Βάλτε **Σ** ή **Λ** στο πλαίσιο πριν από τις προτάσεις που αποδίδουν **σωστά** ή **λάθος** τις ενέργειες του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου. Δικαιολογήστε την επιλογή σας:

	Έστειλε πρεσβευτές με προτάσεις ειρήνης στον σουλτάνο Μουράτ Β?.
	Δε δέχτηκε να αναλάβει αυτοκράτορας, σ' αυτές τις δύσκολες ώρες.
	Έφραξε με διπλή αλυσίδα την είσοδο του Κεράτιου κόλπου.
	Ανέλαβε τον θρόνο από τον πατέρα του Μανουήλ Παλαιολόγο.
	Πήρε ως συνεργάτες του ενωτικούς και ανθενωτικούς.
	Στέφθηκε αυτοκράτορας στον ναό της Αγίας Σοφίας, στην Πόλη.
	Ζήτησε από τους κατοίκους των ξένων παροικιών να φύγουν από την Πόλη.
	Ανέθεσε την οργάνωση της άμυνας της Πόλης στον Ιουστινιάνη.
	Κατάφερε να συγκεντρώσει πενήντα χιλιάδες μάχιμους υπερασπιστές.
	Ζήτησε τη βοήθεια του Πάπα, για τη σωτηρία της Πόλης.

5. Διαβάστε το κείμενο-πηγή 5. Συζητήστε και σχολιάσετε τις αιτίες που οδήγησαν στη στασιμότητα του βυζαντινού εμπορίου, όπως αυτές παρουσιάζονται σ' αυτό. Το σημερινό **εμπόριο** και η **οικονομία** επηρεάζονται από παρόμοια γεγονότα;

6. «Μικρό βιογραφικό» του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου

Ο Κωνσταντίνος ήταν ο μικρότερος από τους τέσσερις γιους του αυτοκράτορα Μανουήλ Παλαιολόγου και της Σερβίδας πριγκίπισσας Ελένης Δραγάση. Νέος ακόμη, ανέλαβε διοικητής των βυζαντινών επαρχιών του Εύξεινου Πόντου και λίγο αργότερα του Δεσποτάτου του Μιστρά. Εκεί διακρίθηκε για τις διοικητικές και τις στρατιωτικές του ικανότητες. Οργάνωσε πειθαρχημένο στρατό και σε λίγο χρόνο ανάκτησε από τους Φράγκους το μεγαλύτερο μέρος της Πελοποννήσου και της Στερεάς Ελλάδας. Οχύρωσε ακόμη τον Ισθμό της Κορίνθου, για να εμποδίσει το πέρασμα των Τούρκων στον Μοριά. Όλα αυτά τον έκαναν αγαπητό στον λαό και τον οδήγησαν στον θρόνο της αυτοκρατορίας στην Πόλη, στην πιο δύσκολη ώρα της ιστορίας του Βυζαντίου, **«για να γράψει με το αίμα του τον επίλογό της».**

35. Οι Τούρκοι πολιορκούν την Κωνσταντινούπολη

1. Συμπληρώστε την ακροστιχίδα της πολιορκίας.

Π	Το προσωνύμιο του Κωνσταντίνου ΙΑ΄.
Ο	Οι χριστιανοί της Ανατολικής εκκλησίας.
Λ	Έλεγαν και έτσι τους κατοίκους της Ιταλίας.
Ι	Ήταν ακόμη τα καράβια της εποχής.
Ο	Αυτός κατασκεύασε τα κανόνια του Μωάμεθ.
Ρ	Έτσι ονόμασαν οι Τούρκοι το κάστρο του Βοσπόρου.
Κ	Αυτός ο κόλπος προστάτευε τα βυζαντινά καράβια.
Ι	Αυτός οργάνωσε την άμυνα της Πόλης.
Α	Έφραξαν με αυτή την είσοδο του Κεράτιου κόλπου.

2. Γράψτε στον παρακάτω πίνακα **τέσσερις** σύντομες προτάσεις που να περιγράφουν τρόπους ή μέσα που χρησιμοποίησαν, κατά τη διάρκεια της πολιορκίας, οι Τούρκοι (για να πάρουν την Πόλη) ή οι Βυζαντινοί (για να τη σώσουν).

1.
2.
3.
4.

3. Οι ιστορικές πηγές αναφέρουν ότι η στρατιωτική δύναμη των δύο αντιπάλων ήταν:

Βυζαντινοί	10.000
Τούρκοι	100.000

Από τη σύγκριση των δυνάμεων, τι πιθανότητες σωτηρίας είχαν οι υπερασπιστές της Πόλης; **Γιατί, παρόλα αυτά, δεν την παρέδωσαν;** Σχολιάστε την απόφασή τους, αφού διαβάσετε και τα σχετικά κείμενα-πηγές 4 και 5.

4. Επιλέξτε και σχολιάστε μια-δυο ενέργειες, από την πολιορκία της Πόλης, που σας εντυπωσίασαν ιδιαίτερα και έχουν σχέση με τα πρόσωπα που εμπλέκονται σ' αυτή (π.χ τον Μωάμεθ και τους πολιορκητές, τον Κωνσταντίνο Παλαιολόγο, τον Ιουστινιάνη και τους πολιορκημένους, τους κατοίκους των ξένων παραιοικιών της Πόλης, τον Φλαντανελλά και τους συντρόφους του). Δικαιολογήστε την επιλογή σας.

5. Είσαι ανταποκριτής ξένης εφημερίδας ή τηλεοπτικού μέσου στην Κωνσταντινούπολη. Δώσε, με περιληπτικό τρόπο, τα κύρια σημεία της πολιορκίας της Πόλης, που θα μετέδιδες για τους αναγνώστες της εφημερίδας ή τους τηλεθεατές.

(Εργασία για το σπίτι)

36. Η Άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Τούρκους

1. Συμπληρώστε την ακροστιχίδα της «**Άλωσης**». Σχολιάστε καθεμιά από τις λέξεις, μετά την ολοκλήρωση της συμπλήρωσης.

A	Και με αυτές σκαρφάλωναν στα τείχη οι επιτιθέμενοι.
Λ	Τα άνοιγαν οι πολιορκητές κάτω από τα τείχη.
Ω	Επιφώνημα - κραυγή πόνου των πληγωμένων.
Σ	Πάνω σ' αυτή έσυρε τα καράβια του ο Μωάμεθ!
Η	Αυτός είχε βασιλέψει την ώρα της Άλωσης.

2. **α.** Ποια νομίζετε ότι ήταν η σημασία της Άλωσης της Πόλης για τους **Τούρκους**, για τους **Βυζαντινούς**, για το **ελληνικό έθνος** και για την **ανθρωπότητα**;
- β.** Διαβάστε τα κείμενα-πηγές **5** και **6** και επισημάνετε τις διαφορές που έχουν. Συζητήστε τες στην τάξη και προσπαθήστε να εξηγήσετε γιατί συχνά για το ίδιο γεγονός υπάρχουν διαφορετικές ή και αντίθετες απόψεις;
3. Κάνετε σύντομη περιγραφή της Άλωσης, σε ένα κείμενο 1-2 παραγράφων, χρησιμοποιώντας τους ιστορικούς όρους: **πολιορκητές, τείχη, πολιορκημένοι, Ιουστινιάνης, Κερκόπορτα, Άλωση, Πύλη του Ρωμανού, Κωνσταντίνος Παλαιολόγος**. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε χρονολογίες και δικούς σας όρους.

(Εργασία για το σπίτι)

4. Ο λαϊκός ζωγράφος **Θεόφιλος** ζωγράφισε από την Άλωση της Πόλης τη σκηνή της τελευταίας μάχης στην Πύλη του Ρωμανού (εικόνα-πηγή **5.α.**). Ο λογοτέχνης και ζωγράφος **Φώτης Κόντογλου** περιέγραψε το ίδιο γεγονός στο κείμενο-πηγή **5**.
- Παρατηρήστε, διαβάστε και συσχετίστε τις παραπάνω πηγές.
 - Σχολιάστε το γεγονός ότι η Άλωση της Πόλης συγκινεί **ως σήμερα** τους ανθρώπους της τέχνης.
5. Ο λαός μας έχει διασώσει θρύλους, θρήνους και παραδόσεις που αναφέρονται στην **πολιορκία και την Άλωση της Πόλης**. Χωριστείτε σε ομάδες και:
- Αναζητήστε και συλλέξτε τέτοιους λαϊκούς θρύλους ή παραδόσεις.
 - Ανακοινώστε τους (ες) στην τάξη σας και συμπληρώστε, και με αυτά, ως το τέλος της σχολικής χρονιάς, τη «γωνιά της ιστορίας».